

Mokslinio autoriteto raiška straipsnių antraštėse

EGLĖ GABRĖNAITĖ, GABRIELĖ MARCINKEVIČIŪTĖ

Vilniaus universitetas, Kauno fakultetas,

Kalbų, literatūros ir vertimo studijų institutas, Muitinės g. 8, 44280 Kaunas

El. paštas: egle.gabrenaite@knf.vu.lt, gabriele.marcinkeviciute@knf.stud.vu.lt

Straipsnyje analizuojama mokslinio autoriteto kaip argumento viešajame diskurse problematika. Mokslinio autoriteto funkcionavimo dėsningumą iliustruoja autoritetą žyminčių leksemų vartojimas internetinės žiniasklaidos straipsnių antraštėse. Tyrimas atskleidžia, kad apeliavimas į autoritetą – *argumentum ad verecundiam* – yra gyvybinga ir intensyviai antraštėse pasitelkiamą retorinio paveikumo technika. Teksto analizės metodu atrinkus ir susistemintus duomenis atlikta retorinė diskurso analizė: atskleisti mokslinį autoritetą žyminčių dėmenų vartojimo polinkiai, nustatytos būdingosios autoriteto charakteristikos, veiklos sritys, aptartos retorinio paveikumo prielaidos.

Raktažodžiai: mokslinis autoritetas, apeliavimas į autoritetą, straipsnių antraštės, retorika

ĮVADINĖS PASTABOS

Filosofas Michailas Bachtinas [5, 343] mokslinį diskursą yra pavadinęs „autoritetingu diskursu“. Vis dėlto, mokslo komunikacijos požiūriu, gyvename paradoksaliais laikais: visuomenė reikalauja mokslinių tyrimų ir rekomendacijų „dėl visų rimtų problemų, nesvarbu, ar jos susijusios su naujomis grėsmėmis sveikatai, pavyzdžiui, sunkiu ūminiu kvėpavimo sindromu (SARS), ar naujomis galimybėmis, tokiomis kaip genetiškai modifikuotas maistas ir pasėliai“ [9, 1], tačiau, vos sulaukę prašomų išvalgų ir patarimų, piliečiai, politikai, įvairios nevyriausybinės organizacijos ima jas kritikuoti ir neigti. Šis reiškinys vadinamas mokslo autoriteto paradoksu: kuo aktyviau reikalaujama mokslininkų konsultacijų, tuo intensyviau abejojama mokslo autoritetu [9, 2; 33, 255].

Mokslinio autoriteto kaip argumento viešajame diskurse problematika jau kuris laikas aktuali Vakarų moksliniame diskurse, tačiau Lietuvoje ši sritis aptarta menkai. Apie autoriteto svarbą ugdymo procese svarstė Arūnas Bladžius [11], Ona Tijūnienė [41], mokytojo autoritetas analizuotas Vilniaus universitete disertaciją apgynusios mokslininkės Christinos Barbierato darbe „Mokytojo auginantis autoritetas: Luigi Giussani ontologinė perspektyva“ [7]. Spausdintinį žodį kaip didaktinį autoritetą tyrė Džiuljeta Maskuliūnienė [29], o

Vitas Areška [3] į lietuvių literatūros kritiko autoritetą pažvelgė pro sociokritikos prizmę. Autoritetą psichologijos diskurse gvildeno Dovilė Petronytė-Kvedarauskienė [36], Ieva Bieliauskienė ir Gražina Gudaitė [8]. Aelita Skarbaliienė straipsnyje „Lyderystė, autoritetas ir moralinės vertybės postmodernizmo kontekste“ [39] aptarė autoriteto ir lyderio sąsajas, iškėlė pseudoautoriteto problemą. Politiniame diskurse autoritetas nagrinėtas Povilo Aleksandravičiaus [1], juridiniame – Johano Baltrimo [6] straipsniuose. Pristatomam tyrimui artimiausia Reginos Koženiauskieneš publikacija „Dėl autoriteto ir garsenybės sąvokų vartosenos žiniasklaidoje“, kurioje glaustai aptartas autoriteto pozicionavimas viešajame diskurse ir pateikta rekomendacija viešosios kalbos vartotojams „ypač atsakingai parinkti žodžius, nes nuolat kartodami netinkamus stereotipinius pasakymus jie gali primesti klausytojui ar skaitytojui savo tiesos ir teisingumo sampratą“ [22, 135].

Mokslinio autoriteto funkcionavimo dėsningumą viešajame diskurse iliustruoja vienas ryškiausių šio diskurso dėmenų – žiniasklaidos straipsnių antraštės. Jose matome daugybę apeliacijų į mokslinius autoritetus: geriau ir mažiau žinomus įvairių sričių ekspertus, profesorius, universitetų dėstytojus, galiausiai – bevardžius mokslininkus. Jų nuomonė, pavardės ar tiesiog mokslo laipsnis bei pareigos funkcionuoja kaip argumentas, turįs užtikrinti auditorijos dėmesį ir grįžtamąją reakciją. Publikacijoje pristatomo tyrimo objektas – internetinės žiniasklaidos straipsnių antraštės, kuriose paminėtos mokslinį autoritetą žyminčios leksemos. Tyrimu siekta nustatyti mokslinio autoriteto retorinę raišką antraštėse bei aptarti argumentacinę tokio autoriteto vertę.

Tiriamoji medžiaga – duomenynas, sudarytas iš 809 straipsnių, paskelbtų 2020–2021 m. įvairiuose internetiniuose portaluose (žr. Šaltiniai), antraščių. Duomenynas kauptas pasitelkus Lietuvių kalbos sintaksinės ir semantinės analizės informacinės sistemos (LKSSAIS) išteklių „Interneto žiniasklaidos tekstynas“. Mokslinio autoriteto sąvoka ir semantinis laukas nėra griežtai apibrėžti, į duomenyną nuspręsta įtraukti antraštes, kuriose paminėtos mokslinį autoritetą suponuojančios leksemos – *mokslininkas, profesorius, ekspertas, tyrėjas, dėstytojas, rektorius, dekanas, docentas*, taip pat junginys *mokslų daktaras*.

Atrenkant ir sisteminant tiriamąją medžiagą, sudarant mokslinį autoritetą žyminčių leksemų gramatinei analizei reikalingus konkordansus bei nustatant kiekybines tiriamojo reiškinių charakteristikas pasitelktas tekstyno analizės metodas. Gauti duomenys aprašyti naudojant morfologinės-kaitybinės analizės metodą, taip pat sintaksinės analizės metodą, nukreiptą į leksemų būdingųjų partnerių identifikavimą. Ši analizė suteikė duomenų tolesniam tyrimo etapui – retorinei diskurso analizei: vadovaujantis dažnumo ir pasikartojimo kriterijais, išskirtos atitinkamos tiriamojo objekto kategorijos, atlikta retorinė jų turinio analizė – atskleisti mokslinį autoritetą žyminčių dėmenų vartojimo polinkiai, nustatytos būdingosios mokslinio autoriteto charakteristikos ir veiklos sritys. Retorinė diskurso analizė leidžia vertinti diskurso kontekstą, įtaką adresatui, ji „apima ne tik išsakyto ar parašyto teksto visumą, bet ir tokius dėmenis kaip kalbos (teksto) tikslas, turinys ir forma, funkcijos, adresanto ir adresato santykis“ [17, 11].

MOKSLO KAIP AUTORITETO SAMPRATA

Autoriteto terminas kilęs iš lotynų kalbos žodžio *auctoritas*, turinčio net keletą reikšmių, kurias visas galima apibendrinti kaip socialiai svarias: „1) nuomonė; 2) patarimas, pasiūlymas, paskatinimas, paraginimas; 3) pavyzdys; 4) įtaka, reikšmė, svarba, svoris; 5) valia; valios pareiškimas, nutarimas, įsakymas, paliepimas; 6) galia, valdžia; įgaliojimas; 7) nuosavybės teisė; 8) patikimumas, tikrumas; garantija, laidas“ [27].

Mokslinėje literatūroje autoritetą siūloma suprasti ir kaip subjektą, ir kaip autoritetą suponuojančią savybę, tačiau esminis tapsmo autoritetu dėmuo – nuoseklus įvaizdžio nulemtas pasitikėjimas: „didesnės autoritetingo asmens kompetencijos ir patikimumo tam tikroje srityje pripažinimas yra būtina autoriteto sąlyga“ [12, 60]. Įprastai autoritetas formuojasi indukcinio samprotavimo principu: ilgainiui pastebimos konkretaus asmens kompetencijos, jo įžvalgos adresatams atrodo teisingos, todėl prieinama prie išvados, jog asmuo disponuoja autoritetui būdingomis savybėmis. Nors pasitikėjimas autoritetu ir kritiškas jo teiginių vertinimas turėtų būti neatsiejami dalykai, neretai tokiam vertinimui stinga įžvalgumo, nepaisoma epistemologijos principų [35, 91]. Aktualus ir piktnaudžiavimo autoritetu, jo įtakos savinimosi klausimas, nes dėl informacijos gausos ir įvairovės „neturime kitos išeities – kliaujamės autoritetu“ [25, 8]. Negana to, dažnai susiduriama su pseudoautoriteto problema, kada autoritetą suponuoja ne asmens kompetencija, o populiarumas, tikslingai kuriamas įvaizdis [22, 132].

Autoriteto tyrimų istorijoje būta įvairių reiškinio klasifikacijų. Maxas Weberis [44, 341–343] suformulavo trišalę autoriteto teoriją: autoritetas gali būti racionalus, tradicinis arba charizmatiškas. Jean Goodwin [18, 268, 274–275] skiria šiuos autoriteto tipus: įsakymu grįstas autoritetas įsako ir baudžia; per patirtį įgytas autoritetas teikia vertingų patarimų; iš pagarbos kylantis autoritetas vertinamas dėl jo specifinės veiklos srities. Be to, autoritetas gali būti asmeninis arba beasmenis, praktinis arba teorinis [43, 55–60]. Moksliniuose tyrimuose bene dažniausiai vadovaujamosi episteminio ir deontinio autoriteto klasifikacija, kurioje autoritetai skiriami pagal veiklos sritis: episteminis, arba konstatuojantysis, autoritetas dalijasi ekspertiniu žinojimu ir gali būti kvestionuojamas; deontinis, arba nurodantysis, autoritetas įpareigoja veikti, jis grįstas viršenybe [40, 299, 316–318].

Viena pagrindinių episteminio autoriteto reiškimosi sričių – mokslas. Kaip konceptas mokslas apibrėžiamas kaip struktūruotų ir organizuotų žinių visuma, atskleidžianti žmonijai faktus apie tikrovę, jo tikslas – „teoriškai pažinti ir atspindėti tikrovę, aprašyti, paaiškinti ją ir numatyti jos reiškinį vystymosi procesus“ [42, 28]. Šiuolaikinėje visuomenėje mokslas yra tapęs paveikia argumentacijos figūra, kurios svarumas lyginamas su krikščionybės įtaka ankstesnėse epochose [16, xx–xxii]. Smalsi modernėjanti visuomenė kelia klausimus, į kuriuos atsakymų tikisi iš mokslininkų [20, 146–147]: neretai jie tampa arbitrais sprendžiant įvairius politinius, ekonominius, sociokultūrinius nesutarimus, stebima tendencija „remtis moksliniais standartais kaip pagrindu sprendžiant teisinius ar politinius klausimus“ [32, 283].

Visuomenės požiūris į autoritetą turi įtakos bendruomenės narių socialiniams santykiams ir yra kaitus [37, 675]. Postmodernus žmogus autoritetą vertina įtariai, jis neretai „turi neigiamą atspalvį, nes suvokiamas kaip ribojantis žmogaus laisvę ir neleidžiantis atsiskleisti jo asmenybei“ [7, 31]. Vis dažniau pasigirsta teiginių, esą mokslas, kaip episteminis autoritetas, patiria krizę [46, 1; 35, 93]. 2016 m. publikuoto tyrimo [20, 147–150] apie JAV ir Europos šalių gyventojų pasitikėjimą mokslu rezultatai atskleidžia, kad visuomenė palankiai ir optimistiškai vertina mokslą ir jo atstovus, tačiau pasitikėjimas nėra besąlygiškas: įtariau vertinami moksliniai tyrimai, kuriuos finansuoja privačios bendrovės, atkreiptas dėmesys į mokslinės etikos svarbą, kritiškiau žiūrima į tam tikrus mokslo tyrimų objektus.

Pasitikėjimo mokslu problema daugialypė, ją suponuoja įvairios prielaidos: informacijos kaita, naujiems tyrimams patikslinus ar net paneigus ankstesnius; moralinės ir etinės dilemos dėl netinkamos mokslinių žinių panaudos rizikos, pasirinkimo laisvės ribojimo ir asmens teisių suvaržymo [32, 284–288]; duomenų gausa ir sudėtingumas, apsunkinantis atsiribojimą nuo ankstesnės tyrimų patirties [19, 693–694]; objektyvumo, padedančio mokslui apsisaugoti nuo tyrėjų asmeninių nuostatų, stoka: įtaką moksliniams tyrimams

ir jų rezultatams gali daryti mokslininko asmeninės vertybės, ideologija, politinės pažiūros, socialinės ir kultūrinės patirtys [42, 33]; galiausiai, neišvengiamai pasitaiko nesąžiningų mokslininkų, plagijuojančių, klastojančių tyrimų rezultatus [20, 144–145]. Pasak Rimanto Tildikio [42, 30], kliaujantis mokslu svarbu suprasti, kad „nė viena mokslinė tiesa negali būti suabsoliutinta ir galutinė kaip autoritetas, nes pats mokslinis autoritetas yra nuolatiniame ir begaliniame kūrimosi vyksme“.

ANTRAŠČIŲ RETORIKA: *ARGUMENTUM AD VERECUNDIAM*

Antraštės tyrinėtinos kaip savitas retorinis žanras, kurio esmę apibrėžia raiškos orientacija į lakoniškumą, patrauklumą ir informatyvumą [30, 3–4]. Geros antraštės tikslas – dermė su publikacijos turiniu, žiniasklaidos šaltinio pozicija, tikslinės auditorijos interesais [31, 36], tačiau jos paskirtis ne tik lakoniškai anotuoti turinį, bet ir pritraukti dėmesį. Stiprėjant internetinei žiniasklaidai, imta kalbėti apie jos ir tradicinės spausdintinės žiniasklaidos antraščių skirtį: esą, užuot kuo tiksliau suformulavus publikacijos turinį nusakančią tezę, naujienų portaluose antrašte rezgama intriga [26, 3]. Nors nederėtų nuvertinti skaitmeninių medijų indėlio kuriant neretai korektiškumo ribas peržengiantį provokacinį naratyvą, kiekviena žiniasklaidos priemonė konkuruoja dėl skaitytojų dėmesio, o antraštės, publicistinio stiliaus centras, buvo ir tebėra viena iš pagrindinių šios konkurencijos priemonių [15, 9]. Taigi tikslinga į jas žvelgti pro retorinės persvazijos prizmę – sudominti ir įtikinti čia ne mažiau svarbu nei perduoti informaciją [34, 119].

Vis dėlto techniškai internetinė antraštė funkcionuoja kiek kitaip nei spausdintinėje žiniasklaidoje: čia ji savarankiškas informacinis vienetas, kuriuo skaitytojas neretai apsi-riboja dėl laiko ar susidomėjimo stokos. Kitaip tariant, daliai internetinės žiniasklaidos vartotojų antraštės tampa pakankamu informacijos šaltiniu bendrosioms naujienoms sekti. Negana to, techninės galimybės leidžia teikti pirmenybę temoms ir įvykiams, kurie įdomūs konkrečiam skaitytojui, tačiau nebūtinai aktualūs bendruomenei ar visuomenei [24, 3–4]. Dėsninga, jog tokios selektyviu informacijos atrankos principu grįstos „antraštinės žiniasklaidos“ prioritetas – dėmesio verbavimas. Viena iš tokių verbavimo technikų ir yra *argumentum ad verecundiam* – apeliavimo į autoritetą argumentas.

Tradicinė retorikos teorija teigia, kad apeliavimas į autoritetą – *argumentum ad verecundiam* – vertintinas apdairiai dėl psichologinių ir kontekstinių priežasčių: autoritetą patiriančiajam būtina gebėti kritiškai įvertinti jo pagrįstumą ir tik tada juo vadovautis kaip (ne)teisingu [28, 30]. Kadangi adekvatus ir objektyvus autoriteto vertinimas įmanomas tik išskirtiniais atvejais, apeliavimas į jį laikomas pagrįstumo klaida [45, 135]. Paradoksalu, tačiau retorinėje praktikoje nuoroda į autoritetą – viena dažniausių bei efektyviausių įtikinimo strategijų. Ji priskirtina specifinei argumentų rūšiai – eristikai, kuriančiai alternatyvios tiesos regimybę [10, 192–193] ir gudriomis asociacijomis bei disociacijomis slopinančiai kritinę adresatų žiūrą [23, 520].

Pasak pirmąjį eristinių argumentų sąvadą sudariusio Arthuro Schopenhauerio [38, 36], žmonės linkę tikėti teiginiais, kurie grindžiami autoritetu: kliaujamasi pripažintų mokslininkų nuomone, tikima ekspertų išmanymu, nuoširdumu, noru pasidalyti žiniomis. Kaip jau minėta, *argumentum ad verecundiam* – manipuliatyvus instrumentas: adresatui sudėtinga įvertinti argumento teisingumą dėl žinių ir įgūdžių stokos, galiausiai, tik tos pačios srities ekspertas gali pastebėti kito eksperto klaidas. Dažnai manipuluojama mokslinėmis žiniomis ir asmenų, galinčių jomis disponuoti, statusu. Neretai net nesigilinama į konkretaus autoriteto kompetenciją, kliaujamasi jo nuomone, neatsižvelgiant, jog ši nėra susijusi

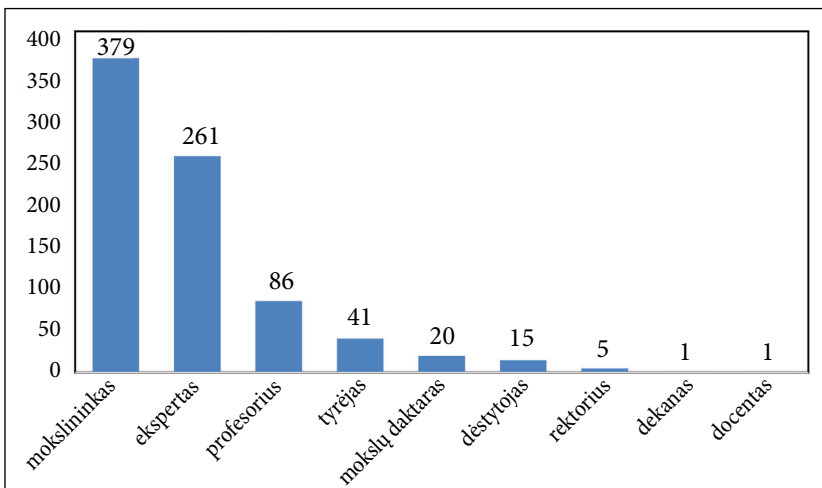
su ją išsakiusiojo veiklos sritimi. Galų gale, piktnaudžiaujama geros reputacijos asmenų nuomone: kadangi jie yra pelnę auditorijos pagarbą, jų pozicijai pritariama net tada, kai diskusijos objektas nesusijęs su autoritetų profesinėmis kompetencijomis [14, 140–141].

Paveikiuosiuose medijų diskursuose reprezentacinę autoriteto funkciją dažniausiai atlieka asmenys, galintys pritraukti tikslinės auditorijos dėmesį: pramogų verslo atstovai, sportininkai, įvairių sričių ekspertai, išsiskiriantys ne tiek kompetencija, kiek charizma ir populiarumu. Konformistinio įrodymo principas eliminuoja kritiškumą: žinomumas, socialinis autoriteto statusas suteikia teiginiams svorio, jie rečiau kvestionuojami. Ypač tai pasakytina apie mokslinio autoriteto funkcionavimą – apeliavimo į mokslinius autoritetus gausa ir pasikartojimas straipsnių antraštėse liudija tokių argumentų retorinį poveikumą.

APELIAVIMAS Į MOKSLINĮ AUTORITETĄ ANTRAŠTĖSE

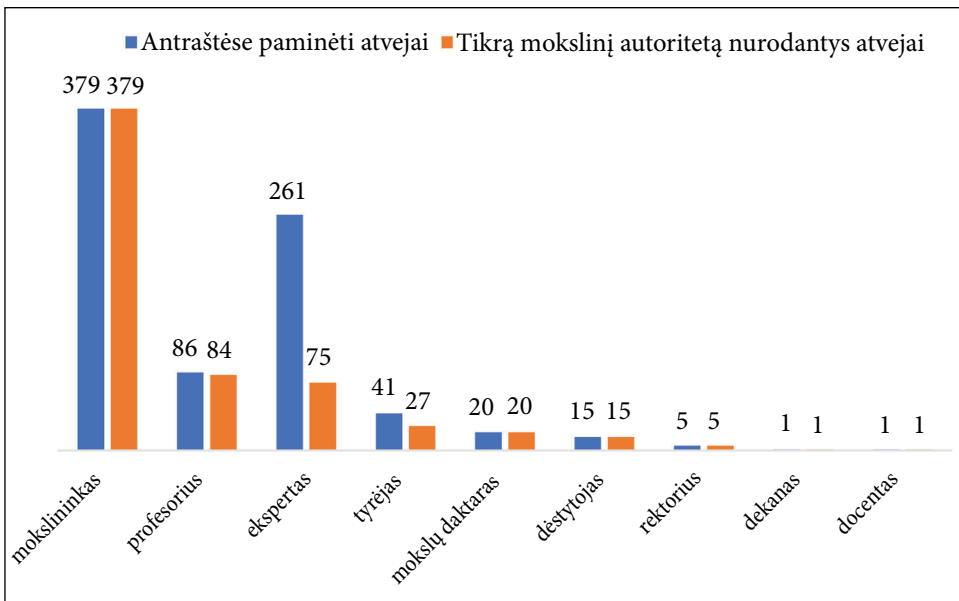
Didžiojoje tirtų antraščių dalyje nuoroda į mokslinį autoritetą yra pagrindinis teiginio akcentas. Autoritetas reprezentuoja mokslines naujienas: dalijasi tyrimų rezultatais, perspėja, rekomenduoja, ragina („Profesorius: bet kokios pandemijos pabaiga dažniausiai priklauso nuo kelių veiksmų“ (Delfi, 2020 06 30), „Milijardai panaudotų apsauginių kaukių gali būti naudingos: nustebsite, ką mokslininkai sugalvojo su jomis padaryti – gauti rezultatai atrodo daug žadantys“ (Delfi, 2021 02 11). Tokiose antraštėse *argumentum ad verecundiam* susipina su dar vienu retoriniu daugumos nuomonės argumentu (*argumentum ad populum*), mat apeliuoja į auditoriją per tam tikrus universalius dirgiklius – temas, raktažodžius, turinčius visuotinio, masiško atspalvį („Pasaulis greičiau šyla naktimis nei dienomis: mokslininkai perspėja – laukia rimti padariniai“ (Delfi, 2020 10 12), „Mokslininkai išvardijo, ką reiktų valgyti, kad sendami išlaikytumėte aštrų protą“ (Delfi, 2020 09 19), „Profesorė Kalėdienė: karantino griežtinimo galime išvengti su viena sąlyga“ (Delfi, 2021 03 23).

Mokslinį autoritetą žyminčių leksemų dažnumas antraštėse pasiskirsto taip: leksema *mokslininkas* paminėta 379, *ekspertas* – 261, *profesorius* – 86, *tyrėjas* – 41, *mokslų daktaras* – 20, *dėstytojas* – 15, *rektorius* – 5, *dekanas* – 1, *docentas* – 20 kartų (1 pav.).

1 pav. Mokslinį autoritetą žyminčios leksemos straipsnių antraštėse

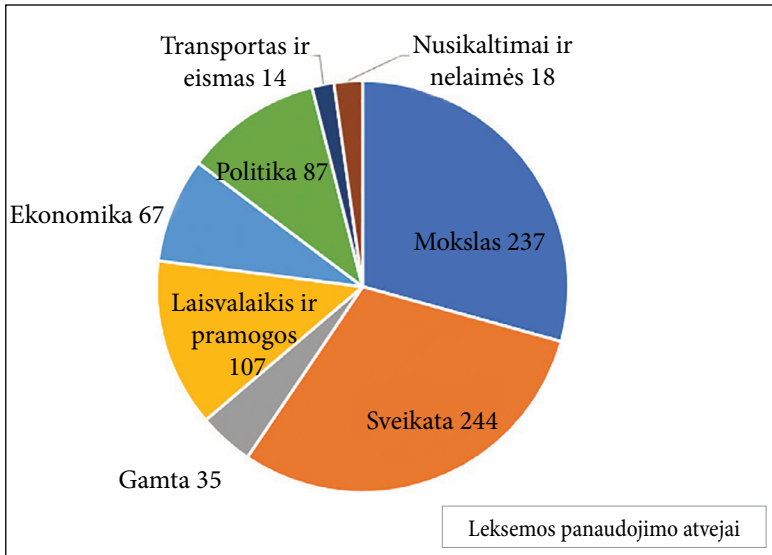
Svarbu paminėti, kad aptiktos straipsnių antraštės su autoritetą nurodančiomis leksemomis ne visada žymi faktinį mokslinį autoritetą. Pavyzdžiui, antraštėje „Labiausiai nenusipėjamas Eurolygos mūšis: „Žalgirio“ antrininkų iššūkis profesoriumi“ (15min., 2021 04 20) profesoriumi vadinamas patyręs krepšinio treneris. Itin dažnai manipuluojama autoritetu pasitelkus leksemą *ekspertas*. Antras paveikslas atspindi faktinio autoriteto ir iš viso antraštėse užfiksuotą atitinkamų leksemų santykį, tai yra, kiek kartų straipsnių antraštėse pavartotos mokslinį autoritetą žyminčios leksemos žymi tikrą, o ne menamą mokslinį autoritetą.

2 pav. Mokslinį autoritetą žyminčios leksemos straipsnių antraštėse: visų leksemų ir faktinį mokslinį autoritetą nurodančių leksemų santykis

Nustatyta, kad mokslinis autoritetas dažniausiai aktualizuojamas sveikatos („Profesorė Jarmalaitė paaiškino, kuo ypatinga vakcina nuo koronaviruso ir kaip ji susijusi su vėžio gydymu“ (Delfi, 2020 12 30), „Mokslų daktarė Sandrija Čapkauskienė papasakojo apie daržovę, kurią mūsų protėviai vartojo ir kaip vaistą: daug prarandame jos nevertodami“ (Delfi, 2021 04 17) ir mokslo („Neišmanėliai gąsdina, kad šios technologijos atėjimas reiškia privatumo pabaigą: ekspertai vardija faktus“ (Delfi, 2021 02 13), „Neįprastas radinys Žalgirio mūšio lauke: tyrėjas tai vadina archeologine sensacija“ (technologijos.lt, 2020 09 02) temose, kiek rečiau kalbant apie laisvalaikį, pramogas, politiką (3 pav.).

Pačiose antraštėse mokslinio autoriteto veiklos sritis nurodyta 29 kartus. Dažniausiai ji susijusi su sveikata ir nurodoma arba apibendrintai („Medicinos mokslų daktarė atskakė, ar išties produktai be laktozės – išsigelbėjimas tiems, kurie jos netoleruoja“ (Delfi, 2021 02 14), arba konkretinama iki specializacijos („Imunologijos ekspertas tiesiai šviesiai: nebūkite naivūs, vakcina neapsaugos nuo COVID-19, net jei paskiepytumėte visus pasaulio

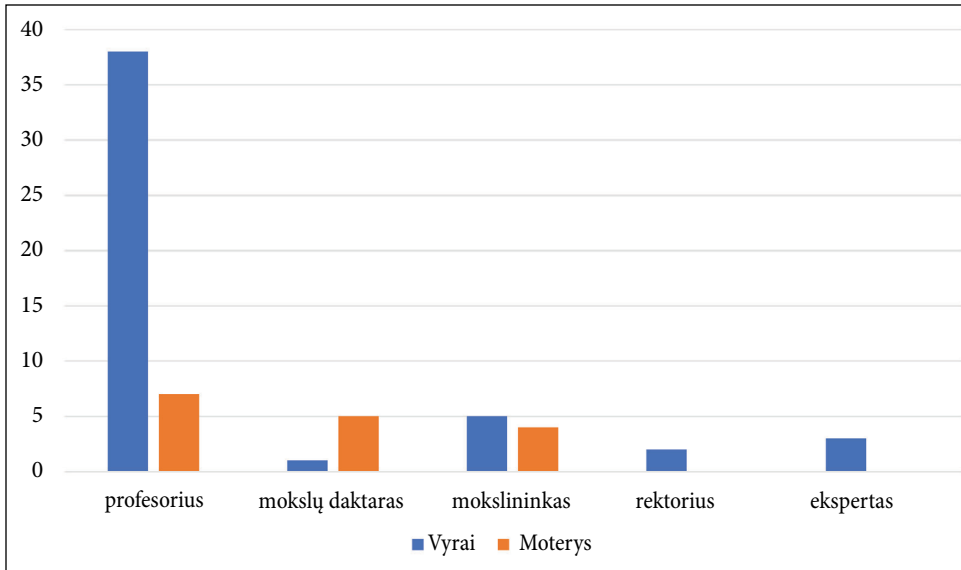

3 pav. Mokslinio autoriteto aktualizavimo sritys

gyventojus – kaip tai gali būti ir kokia tuomet tikroji nauda iš vakcinos?“ (technologijos.lt, 2021 01 21). Vyrų mokslininkų veiklos sritys plačios ir įvairios, o moterys mokslininkės dažniau minimos kalbant apie sveikatos klausimus („Profesorė Žvirblienė: ar greitai turėsime vakciną nuo koronaviruso?“ (Delfi, 2020 02 07), „Mokslų daktarė viską išdėstė apie raugintus kopūstus: dabar į juos žiūrėsite visiškai kitaip“ (Delfi, 2021 02 11).

Mokslinį autoritetą linkstama konkretizuoti nurodant ne tik jo veiklos sritį, bet ir kilmę, instituciją, kuriai atstovauja, patikslinti tapatybę. Nors autoriteto tapatybės atpažinimas priklauso nuo individualaus skaitytojo išprusimo, interesų lauko, tačiau net ir tuo atveju, kai konkretus asmuo nėra visuotinai atpažįstamas, jo įvardijimas kuria duomenų šaltinio konkretumo ir patikimumo išspūdį, suasmenina argumentą. Mokslinio autoriteto tapatybę paminėta 65 antraštėse. Net 45 kartus ji nurodyta vartojant leksemą *profesorius* („Profesorius Tomas Janeliūnas: ar Rusija gali pasikeisti?“ (15min., 2021 01 25), „Profesorius A. Paulauskas: klimato kaita lemia ir naujų ligų atsiradimą“ (Kauno diena, 2020 07 02). Dominuoja vyriškoji tapatybė: 49 kartus nurodomos vyrų mokslininkų pavardės, vos 16 kartų – moterų (4 pav.). Beje, tris kartus vardu ir pavarde paminėti ne lietuvių kilmės mokslininkai.

Mokslinių autoritetų „vertė, nauda, tinkamumas argumentuojami apeliuojant į išskirtinę jų kilmę“ [17, 33]. 43-jų straipsnių antraštėse nurodyta autoriteto kilmė. Trečdalis mokslininkų yra lietuviai („Lietuvių mokslininkų grupė išitrauks į svarbius COVID-19 tyrimus“ (Kauno diena, 2020 06 13). Kadangi tirtų interneto portalų turinys yra orientuotas į lietuvišką auditoriją, toks pasirinkimas yra logiškas ir aktualumo, ir atpažįstamumo prasme. Likusieji paminėti mokslininkai veiklą vykdo užsienyje („JAV mokslininkai sukūrė biojutiklius koronaviruso diagnostikai“ (Lrytas, 2021 02 01), „Šveicarų mokslininkai mano įminę sąmokslo teorijomis apipintą Diatlovo perėjimą paslaptį“ (Delfi, 2021 02 01), „Egipto mokslininkai pristatė Sakaroje rastą vertingą lobį“ (Delfi, 2021 01 17). Darytina prielaida,

4 pav. Vyrų ir moterų tapatybės įvardijimo tendencijos

kad šiuo atveju įtakos kilmės akcentavimui turi didžiųjų valstybių mokslo ir technologijų pažanga, šalies atpažįstamumas.

Labai panašus autoriteto pastiprinimo būdas – nurodyti jo priklausymą tam tikrai institucijai, organizacijai: rastos 52 tokios antraštės. Paprastai mokslininkai siejami su leksema *universitetas*, kuri pati nurodo apibendrintą mokslinį autoritetą. Įdomu, kad iš 32 atvejų tik 4 kartus paminėti žymūs užsienio universitetai („Kembrižo universiteto mokslininkai mano radę atsakymą, kaip nustatyti, ar žmogus yra ekstremistas“ (15min., 2021 03 04), „Mokslininkė iš Oksfordo universiteto patarė, kaip tėvai gali padėti vystyti kūdikio smegenims“ (Delfi, 2021 03 30). Dominuoja lengviausiai skaitytųjų atpažįstami Lietuvos universitetai, kalbant tiek apie lokalias, tiek apie globalias aktualijas („Ištyrę dešimtis tūkstančių embrionų KTU mokslininkai įdiegė dirbtinio intelekto metodą, padėsiantį nevaisingoms šeimoms“ (15min., 2021 03 24), „VU mokslininkai: jau visai netrukus bus galima užauginti dirbtinį kaulinį audinį“ (15min., 2020 10 14) „LSMU mokslininkai siūlo steigti konsorciumą COVID-19 genomo tyrimams“ (Lrytas, 2021 01 23). Dažniausiai autoriteto priklausomybė nurodyta tų straipsnių, kuriuose aktualizuojamos sveikatos ir medicinos problemos, antraštėse. Mokslinio autoriteto sąsajos su institucija sustiprina argumentą, kuriamas aukštos kompetencijos įspūdis.

Mokslinėje literatūroje galima aptikti teiginių, kad lytis gali daryti įtaką autoritetingo asmens vertinimui. Ievos Bieliauskienės ir Gražinos Gudaitės atlikta kiekybinė analizė atskleidė, kad „moterų santykis su autoritetingomis moterimis pasižymėjo artumu, emocingumu, subjektyvumu. Vyrų savo santykius su abiejų lyčių autoritetais dažniausiai apibūdino kaip gana tolimus, racionalius, kartais lydimus pagarbios baimės; toks santykio tipas buvo būdingas ir moterų santykiams su autoritetingais vyrais“ [8, 111]. Nustatyta, kad antraštėse dominuoja vyriškosios lyties (560) autoritetai. Moteriškosios lyties autoritetai paminėti vos

49 straipsnių antraštėse. Dera atsižvelgti, jog tam įtakos turi vyriškosios giminės nežymėtumas: vyriškosios giminės daugiskaita pavartota 442 kartus, vienaskaita – 118. Vis dėlto, išanalizavus tas antraštes, kuriose mokslinį autoritetą žyminčios lekšemos vartojamos tik vienaskaitos forma (166), vyriškoji lytis vis tiek dominuoja: ji pavartota 118 kartų, moteriškoji – tik 48 antraštėse.

Dar viena pastebėta tendencija – mokslinį autoritetą linkstama panaudoti neigiamą informaciją perteikiančiose antraštėse, t. y. apeliuojančiose į baimės, pykčio, gailesčio jausmus. Itin daug tokių antraščių sveikatos temai skirtose portalų skiltyse („Profesorė: kas laimės didžiąsias lenktynes – virusas ir jo mutacijos ar mes su visuotine vakcinacija?“ (15min., 2021 04 18), „Profesorius įvardijo du didžiausius imuniteto žudikus ir supeikė dažno daromą klaidą: gink Dieve, negalima taip elgtis“ (Delfi, 2021 02 06).

Stilistiškai mokslinį autoritetą pasitelkiančios straipsnių antraštės konstruojamos trejopai: jose autoritetai cituojami, parafrazuojami ir netiesiogiai persakomi. Daugiausia aptikta parafrazių: pasirinkta straipsnio esmę turinti iliustruoti kompaktiška minties santrauka („Britų ekspertai įspėja dėl milžiniškų pacientų eilių“ (Kauno diena, 2020 06 10), „Mokslininkai ištyrė, kur nuveda pastovi partnerio kritika“ (Delfi, 2021 03 30). Siekiant tikroviškumo, mokslinis autoritetas įžodinamas – cituojamas arba netiesiogiai persakomas („Imuniteto pajėgumas smarkiai priklauso nuo jūsų: profesorius įspėja – net ir stiprindami galite sau pakenkti“ (Delfi, 2020 04 11), „Vilniaus istorijas“ pristatęs VU rektorius: retas miestas istorijoje startavo su tokiu galingu pranešimu“ (Delfi, 2021 01 06).

Pasitaiko antraščių, kuriose remiamasi ne pavieniais autoritetais, o nurodomas jų sam būris. Jis dažniausiai įvardijamas kaip taryba arba grupė („Sprendimus dėl COVID-19 pandemijos padarinių pasiūlys 29 mokslininkų grupės“ (Delfi, 2020 05 22), „Ekspertų taryba įvardijo, kam konkrečiai būtų galima suteikti imuniteto pasą, o kam – ne“ (15min., 2021 04 14). Toks sutelkties pabrėžimas sustiprina argumentą, skaitytojui siunčiama svari kolektyvi nuomonė.

Kalbinės raiškos požiūriu antraštės formuluojamos pagal anksčiau aptartus bendruosius retorinius principus. Visgi daliai jų būdingas specifinis reklaminiams tekstams artimas stilius. Ypač tai pasakytina apie dvinarę, t. y. iš dviejų sakinių sudarytas, antraštes, kurių kiekvienas dėmuo galėtų atlikti savarankiškos antraštės funkciją („Vitaminas C ir „alkio dieta“ gydo net agresyvių vėžį? Naujas ir netikėtas mokslininkų tyrimas“ (15min., 2020 05 22), „Imuninė sistema saugo nuo depresijos? Jeilio mokslininkai pastebėjo šį tą netikėtą“ (technologijos.lt, 2020 09 21), „Kanapių rūkymas senatvėje yra gera mintis? Mokslininkai pastebi teigiamą jų poveikį“ (technologijos.lt, 2021 02 08). Pirmasis tokių antraščių dėmuo yra klausimas, kuriuo identifikuojama problema, teiraujamas adresatui tariamai situaciškai aktualios informacijos. Klausimas čia veikia kaip diskurso kompozicijos kuriamasis elementas, jis projektuoja į antrajame dėmenyje pateiktą atsakymą arba mezga kontaktą su adresatu, žadindamas abejonės, intrigos pojūtį („Pėdos neturi skonio receptorių? Mokslininkai nesutinka: patrinkite jas česnakų ir liksite nustebinti“ (technologijos.lt, 2021 04 19), „Kaip taip gali būti? Mokslininkai teigia, kad SARS-CoV-2 viruso plitimas priklauso ir nuo kalbos – kai kurios jų tiesiog saugesnės“ (Delfi, 2020 06 12).

Klausimą antraštėje linkstama pastiprinti elipse, nutylėjimu, t. y. figūromis, kurios funkcionalia kaip minties tęsinio prielaidos. Retorinė elipsė – tikslingai praleista, nutylėta, bet adresato lengvai atkuriama ir suprantama minties dalis – nėra unikalus tiriamojo objekto ypatumas, ši redukcijos figūra apskritai būdinga trumpiesiems retoriniams žanrams. Eliptiškos antraštės glaudina tekstą ir yra informatyvios, jos patogios kurti intriguojančią

semantinę perspektyvą, be to, elipsė paranki teksto komponavimo priemonė, leidžianti laisviau derinti sakinio dėmenis. Elipsė susilieja su retoriniu klausimu, iškeliančiu problemą, kurios sprendimą ir pateikia mokslinis autoritetas („Kodėl programavimas ir matematika – neatsiejami dalykai? Jaunas KTU dėstytojas apie tai, kaip tapo dėstytoju ir kaip žongliuoja tarp matematikos ir programavimo“ (*technologijos.lt*, 2020 10 19). Emocinį ir intonacinį atsakymo į klausimą svarumą didina retorinio sušukimo sąjunga su retoriniu kreipiniu, pakurstančiu diskurso dialogiškumą („Sąnarių traškinimas – nesveika? Mokslininkai teigia priešingai – traškininkite dažniau!“ (*technologijos.lt*, 2020 09 22).

Panašią komponavimo funkciją atlieka ir retorinis nutylėjimas, imituojuojantis tariamą prasminį minties pertrūkį. Nutylėjimas provokuoja suklusti, „suteikti daugiau reikšmės tam, kas nutylima“ [13, 68]. Antrasis antraštės dėmuo paslaugiai užpildo pirmojo dėmens atvertas prasmines spragas („Alergija... sportui? Keista reakcija mokslininkams vis dar išlieka neįminta mįslė“ (*technologijos.lt*, 2021 05 05), „Tolimas žmogaus „giminaitis“... bananas? Mokslininkai paaiškino, kas tai lėmė bei ką tai reiškia“ (*technologijos.lt*, 2021 03 22).

Ir apimties, ir minties platumo požiūriu tokios dvinarės antraštės yra perteklinės, tačiau jų stiliaus savitumas vaizdžiai iliustruoja minėtą medijų diskurso „antraštėjimo“ principą: tikrinamasis klausimas, probleminė jo semantika atlieka motyvacinio įvado funkciją, taip užmezgamas dialogas su adresatu; atsakymas į klausimą yra informacinio skatinamojo pobūdžio, raginantis išskleisti žinutės turinį ir tuo pat metu pakankamas perprasti esminę jos mintį.

IŠVADOS

Viešajame diskurse mokslinis autoritetas vertintinas kaip episteminis, kyląs iš asmens patirties ir kompetencijų, tačiau antraštėse autoriteto kaip argumento retorinį poveikį suponuoją mokslininko statusas. Akivaizdu, kad jis suvokiamas kaip savaime autoritetingas: iš devynių tirtų mokslinių autoritetą reprezentuojančių dėmenų antraštėse dominuoja bendriausio pobūdžio lexema *mokslininkas*. Kaip autoritetas mokslininkas pozicionuojamas įvairiose visuomenės veiklos srityse, vis dėlto dažniausiai pasitelkiamas aptariant sudėtingus mokslinius arba adresatams aktualius medicinos klausimus. Nustatyta, kad daugiausiai moksliniu autoritetu vadovaujamosi kalbant apie sveikatos (30 %) reikalus bei aptariant su mokslu (29 %) susijusius klausimus, kiek rečiau autoritetą mėgstama įterpti į antraštes, kuriose kalbama apie laisvalaikį ir pramogas (13 %) bei politiką (11 %), jis taip pat minimas rašant apie ekonomikos (8 %), gamtos (4 %), nusikaltimų ir nelaimių (2 %), transporto ir eismo (2 %) sritis. Taigi mokslinio autoriteto nuomonė, komentarai tampa aktualūs, kai auditorija nėra pajėgi savarankiškai perprasti gvildenamos problemos. Kita vertus, jai paslaugiai pasiūloma paremti sprendimą ar poziciją, kuriai pritaria geriau klausimą išmanantis ekspertas, žiūrą, kurios teisingumą liudija mokslininkas. Apeliavimu į autoritetą siekiama kurti išmanybės įspūdį, todėl net pagrįstas autoritetas antraštėse veikia kaip eristinis argumentas – *argumentum ad verecundiam*, kurio pagrindinis tikslas ne informacinė, bet retorinė poveikio funkcija.

Autoritetas sustiprinamas nurodant jo tapatybę (11 %), priklausomybę institucijai (9 %), veiklos sritį (5 %), kilmę (7 %). Vis dėlto, nors autoritetas dažniausiai yra lietuvių kilmės ir siejamas su lokalia institucija, atpažįstamumas yra pageidautina, bet neprivaloma paveikumo sąlyga: papildomi informaciniai dėmenys, net jei tiesiogiai neatpažįstami, veikia kaip autoritetą konkretizuojančios, įsmeinančios argumentacinės prielaidos, kuria asmens realumo, jo perduodamos informacijos autentiškumo, patikimumo įspūdį.

Retorinė-stilistinė autoritetu grįstų antraščių raiška greičiau tradicinė nei išskirtinė, jos retai patraukia dėmesį kalbos ekspresyvumu, figūratyvumu, todėl darytina išvada, kad *argumentum ad verecundiam* čia funkcionuoja kaip argumentacinis diskurso branduolys: mokslininko statusas laikytinas pakankamu, kad paskatintų auditoriją suklusti.

Gauta 2024 08 26

Priimta 2024 09 16

Šaltiniai ir literatūra

Šaltiniai

- 15min.lt*. Prieiga per internetą: <<https://www.15min.lt/>>
Cosmopolitan.lt. Prieiga per internetą: <<https://cosmopolitan.lt/>>
Delfi.lt. Prieiga per internetą: <<https://www.delfi.lt/>>
Diena.lt. Prieiga per internetą: <<https://www.diena.lt/>>
Etaplius.lt. Prieiga per internetą: <<https://etaplius.lt/>>
L24.lt. Prieiga per internetą: <<http://l24.lt/>>
technologijos.lt. Prieiga per internetą: <<http://www.technologijos.lt/>>
Moteris.lt. Prieiga per internetą: <<https://www.moteris.lt/>>
Panele.lt. Prieiga per internetą: <<https://www.panele.lt/>>
Tavovaikas.lt. Prieiga per internetą: <<https://www.tavovaikas.lt/>>
tv3.lt. Prieiga per internetą: <<https://www.tv3.lt/>>

Literatūra

- [1] ALEKSANDRAVIČIUS, Povilas. Autoritetas politikoje: Tomo Akviničio politinės antropologijos metafizinis principas. *Soter*, 2017, t. 63, Nr. 91, p. 33–48.
- [2] AMORIM, Francisca Gonçalves. Brevity, Emotion and Frugality in Political Media Rhetoric – The Use of Soundbite in Portuguese Political Discourse. *Media Rhetoric: How Advertising and Digital Media Influence Us*. Cambridge Scholars Publishing, 2021, p. 125–145.
- [3] AREŠKA, Vitas. Kiek ir kaip Kosto Korsako autoritetas paveikė lietuvių literatūrą. *Žiemgala*, 2007, Nr. 1, p. 44–52.
- [4] ARISTOTLE. *The Art of Rhetoric*. Trans. J. H. Freese. Harvard University Press, 1926.
- [5] BAKHTIN, Mikhail. *The dialogic imagination: Four essays by M. M. Bakhtin*. Austin, TX: University of Texas, 1981.
- [6] BALTRIMAS, Johanas. Teismo precedentas: autoritetas ir veikimas. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2017.
- [7] BARBIERATO, Christina. Mokytojo auginantis autoritetas: Luigi'ò Giussani'ò ontologinė perspektyva. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019.
- [8] BIELLAUSKIENĖ, Ieva; GUDAITĖ, Gražina. Lyties veiksnys asmens santykiuose su autoritetais: kokybinė subjektyvaus patyrimo analizė. *Psichologija*, 2016, Nr. 53, p. 101–112. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <<https://doi.org/10.15388/Psichol.2016.53.10035>>
- [9] BIJKER, Wiebe; BAL, Roland; HENDRIKS, Ruud. *The paradox of scientific authority: The role of scientific advice in democracies*. Cambridge, Mass: MIT Press, 2009, p. 1–13. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <<https://doi.org/10.7551/mitpress/9780262026581.001.0001>>
- [10] BIRŽIETIENĖ, Skirmantė; GABRĖNAITĖ, Eglė. Eristinis argumentavimas reklamoje. *Respectus Philologus*, 2014, t. 26, Nr. 31, p. 190–203. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <<https://doi.org/10.15388/RESPECTUS.2014.26.31.15>>

- [11] BLADŽIUS, Arūnas. Autoritetas asmenybės ugdymo procese. *Tiltai*, 2003, Nr. 15, p. 311–326.
- [12] BOCHENSKI, Jozef Maria. *Kas yra autoritetas? Įvadas į autoriteto logiką*. Vilnius: Mintis, 2004.
- [13] BUCKLEY, Irena. Tylos retorika: vienas XIX a. literatūros modernėjimo aspektas. *Lituanistica*, 2007, Nr. 1, p. 66–73. [Žiūrėta 2024 07 04]. Prieiga per internetą: <<https://www.lituanistika.lt/content/6363>>
- [14] BUDZYNSKA-DACA, Agnieszka; KWOSSEK, Jocek. *Erystyka czyli o sztuce prowadzenia sporów. Komentarze do Schopenhauera*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009.
- [15] CHAKRABORTY, Abhijnan; PARANJAPE, Bharvi; KAKARLA, Sourya; GANGULY, Niloy. Stop Clickbait: Detecting and preventing clickbaits in online news media. 2016 *IEEE/ACM International Conference on Advances in Social Networks Analysis and Mining (ASONAM)*, 2016, p. 9–16. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <<https://doi.org/10.1109/asonam.2016.7752207>>
- [16] CHALMERS, Alan Francis. *What is this thing called Science?* Indianapolis: Hackett Publishing Company, 1999.
- [17] GABRĖNAITĖ, Eglė. *Retorinė paveikiųjų diskursų analizė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2021.
- [18] GOODWIN, Jean. Forms of Authority and the Real Ad Verecundiam. *Argumentation*, 1998, Nr. 12, p. 267–280. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <<https://doi.org/10.1023/A:1007756117287>>
- [19] HARDWIG, John. The Role of Trust in Knowledge. *The Journal of Philosophy*, 1991, t. 88, Nr. 12, p. 693–708. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <<https://doi.org/10.2307/2027007>>
- [20] HENDRIKS, Friederike, KIENHUES, Dorothe, BROMME, Rainer. Trust in Science and the Science in Trust. *Trust and Communication in a Digitized World*. Münster: Springer, 2016, p. 143–159. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-28059-2_8>
- [21] Interneto žiniasklaidos tekstynas, 2022. *Semantika*. [Žiūrėta 2024 07 04]. Prieiga per internetą: <<https://semantika.lt/Analysis/Internet>>
- [22] KOŽENIAUSKIENĖ, Regina. Dėl autoriteto ir garsenybės sąvokų vartosenos žiniasklaidoje. *Kalbos kultūra*, 2003, t. 76, p. 130–136.
- [23] KURDOGLU, Rasim Serdar; YASIN ATEŞ, Nüfer. Arguing to Defeat: Eristic Argumentation and Irrationality in Resolving Moral Concerns. *Journal of Business Ethics*, t. 175, 2020, p. 519–535. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <<https://doi.org/10.1007/s10551-020-04659-2>>
- [24] LEE, Na Yeon. Headlines for summarizing news or attracting readers' attention? Comparing news headlines in South Korean newspapers with the New York Times. *Journalism*, 2020, t. 23, Nr. 4, p. 1–18. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <<https://doi.org/10.1177/1464884920929202>>
- [25] LEŠKEVIČIUS, Vytautas. Pratarė. Iš: Joseph M. Bocheńsk. *Kas yra autoritetas? Įvadas į autoriteto logiką*. Vilnius: Mintis, 2004, p. 7–8.
- [26] LIEPINYTĖ-KYTRIENĖ, Diana. Antraščių-faktinių teiginių poveikio priemonės interneto portale Delfi.lt. *Taikomoji kalbotyra*, 2013, t. 1, Nr. 2, p. 1–35.
- [27] *Lotynų-lietuvių kalbos žodynas*. [Žiūrėta 2024 07 04]. Prieiga per internetą: <<https://ekalba.lt/lotynu-lietuviu-kalbu-zodynas/>>
- [28] LOMMI, Sebastiano. Causal and Epistemic Relevance in Appeals to Authority. *Rivista Italiana di Filosofia Analitica Junior*, 2015, t. 6, Nr. 1, p. 28–41. [Žiūrėta 2024 07 07]. DOI: <https://doi.org/10.13130/2037-4445/4673>
- [29] MASKULIŪNIENĖ, Džiuljeta. Spausdinto žodžio autoritetas XIX a. Lietuvos kaime. *Knygotyra*, 2005, Nr. 44, p. 50–59.
- [30] MATEUS, Samuel. When Homo Rhetoricus Meets the Media: The Field and Scope of Media Rhetoric. In: *Media Rhetoric: How Advertising and Digital Media Influence Us*. Cambridge Scholars Publishing, 2021, p. 1–29.

- [31] MONSEFI, Roya; SEPORA, Tengku. The Rhetoric of Persian News Headlines: A Case Study of Euronews. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 2017, t. 6, Nr. 2, p. 36–45. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <doi.org/10.7575/aiac.ijalel.v6n2p.36>
- [32] NELKIN, Dorothy. Controversies and the authority of science. In: *Scientific Controversies. Case Studies in the Resolution and Closure of Disputes in Science and Technology*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987, p. 283–293. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <<https://doi.org/10.1017/CBO9780511628719.012>>
- [33] NOWOTNY, Helga; SCOTT, Peter; GIBBONS, Michael. Re-Thinking Science: Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty. *Contemporary Sociology*, 2001, t. 32, Nr. 2, p. 255–257. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <<https://doi.org/10.2307/3089636>>
- [34] NUGARAITĖ, Audronė. Antraštės poveikis ir įtaka medių komunikacijoje. *Agora: politinių komunikacijų studijos*, 2015, Nr. 3, p. 113–128. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <https://doi.org/10.7220/2424-3663.2015.3.6>
- [35] ORRIGI, Gloria. What Does it Mean to Trust in Epistemic Authority? *The Concept of Authority*. Roma: Iripriint coordinamento tecnico centro stampadi, 2007, p. 89–114.
- [36] PETRONYTĖ-KVEDARAUSKIENĖ, Dovilė. Santykio su autoritetu plėtotė ir narcizmo problema psichoterapijoje. Doktoro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2018.
- [37] RATKOVIČ-NJEGOVAN, Biljana. Characteristics and Types of Authority: the Attitudes of Young People. A Case Study. *Sociologia*, 2011, t. 43, Nr. 6, p. 657–673.
- [38] SCHOPENHAUER, Arthur. *The Art of Controversy*. Trans. T. B. Saunders. London: Swan Sonnenschein, 1896.
- [39] SKARBALIENĖ, Aelita. Lyderystė, autoritetas ir moralinės vertybės postmodernizmo kontekste. *Logos*, 2015, Nr. 83, p. 140–147. [Žiūrėta 2024 07 04]. Prieiga per internetą: <http://www.litlogos.eu/L83/Logos_83_140_147_Skarbaliene.pdf>
- [40] STEVANOVIC, Melisa, PARĀLYKĀ, Anssi. Deontic Authority in Interaction: The Right to Announce, Propose, and Decide. *Research on Language and Social Interaction*, 2012, t. 45, Nr. 3, p. 297–321. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <<https://doi.org/10.1080/08351813.2012.699260>>
- [41] TIJŪNIENĖ, Ona. Mokytojo autoritetas – asmenybės ugdymo priemonė. *Tiltai*, 2000, t. 1, Nr. 10, p. 97–106.
- [42] TILDIKIS, Rimantas. Mokslo samprata. Iš: *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003, p. 28–70.
- [43] ULLMANN-MARGALIT, Edna. Trust in Authority. *The Concept of Authority. A multidisciplinary approach: from epistemology to the social sciences*. Roma: Fondazione Adriano Olivetti, 2007, p. 53–75.
- [44] WEBER, Max. *Economy and Society*. London: Harvard University Press, 2019.
- [45] WOODS, John; WALTON, Douglas. Argumentum ad Verecundiam. *Philosophy & Rhetoric*, 1974, t. 7, Nr. 3, p. 135–153. [Žiūrėta 2024 07 04]. DOI: <<https://doi.org/10.1515/9783110816082-004>>
- [46] ZAGZEBSKI, Linda Trinkaus. *Epistemic Authority: A Theory of Trust, Authority, and Autonomy in Belief*. New York: Oxford University Press, 2012. DOI: <<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199936472.001.0001>>

EGLĖ GABRĖNAITĖ, GABRIELĖ MARCINKEVIČIŪTĖ

Expression of Scientific Authority in Article Headlines

Summary

The article analyses the issue of scientific authority as an argument in public discourse. The attitude of the public towards authority, including the presence or absence of trust, impacts social relations within the community. The regularities of the functioning of scientific authority are illustrated by the use of authority-related lexemes in online media headlines. Public discourse often expresses views questioning the authority of science and scientists. However, the study reveals that appealing to authority – *argumentum ad verecundiam* – is a viable and frequently used rhetorical technique in article headlines. Selected and structured through corpus analysis, the data served as the basis for rhetorical discourse analysis that aimed to reveal the trends in the use of scientific authority markers, identify the typical qualities and fields of activity of the authority, and to discuss assumptions of the rhetorical impact. The abundance and recurrence of authoritative arguments point to their persuasive potential, which is easily manipulated by headline writers.

Keywords: scientific authority, appeal to authority, headlines, rhetoric